

Izrael – podrijetlo i nastanak naziva židovske države

Boris Havel*

boris.havel@fpzg.hr

<https://orcid.org/0000-0001-7809-9408>

<https://doi.org/10.31192/np.21.1.6>

UDK: 81'373.612:94(569.4)

323.13(=411.16)

Prethodno priopćenje / Preliminary communication

Primljeno: 19. studenog 2022.

Prihvaćeno: 31. siječnja 2023.

Naziv židovske države proglašene u Tel Avivu 14. svibnja 1948. do samoga je trenutka proglašenja bio nepoznat javnosti. Ime Izrael u povijesti Jišuva i sekularnog cionizma pojavljivalo se uglavnom u smislu Erec Izrael što je biblijski naziv koji se okvirno odnosi na područje Palestine. Drugdje u tekstovima vezanima za cionistički pokret, poput Herzlove raspravnice Der Judenstaat, rabila se sintagma »židovska država«, a u prvome važnom nežidovskom dokumentu, Balfourovoj deklaraciji iz 1917., »nacionalni dom židovskoga naroda«. Tek nakon što je David Ben-Gurion pročitao izraelsku Deklaraciju o nezavisnosti, naziv Izrael za novoosnovanu židovsku državu u Palestini postao je općepoznat. Premda nije bio očekivan, taj naziv ne samo da je odmah zaživio, nego je i među Židovima i među nežidovima shvaćen kao ime koje se podrazumijeva. U ovom je članku opisano povijesno značenje pojma Izrael, ponuđeno je objašnjenje njegove odsutnosti u cionističkom nazivlju prije trenutka proglašenja Države Izrael, te je predstavljena pretpostavka da je Ben-Gurion bio ključna osoba za nadijevanje imena novoosnovanoj židovskoj državi.

Ključne riječi: cionizam, David Ben-Gurion, Erec Izrael, Izrael, Jišuv, Judeja, Palestina.

---

* Izv. prof. dr. sc. Boris Havel, Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti, Lepušićeva 6, HR-10000 Zagreb.

Uvod: izraelski i palestinski identitet

Izraelsko-palestinski sukob jedan je od najdugotrajnijih sukoba u suvremenoj povijesti Bliskog istoka. Izraelci i Palestinci dva su naroda koja se bore za prevlast nad skoro istim područjem, a prostor za kompromis i ustupke – osobito u pitanjima svetih mjesta toga područja kao što su Jeruzalem, Hebron ili Šekem – vrlo je skučen. Identiteti Izraelaca i Palestinaca iznimno su snažni. Golem dio snage oba crpe iz određenoga povijesnoga, civilizacijskoga i religijskoga shvaćanja političke vlasti nad ozemljem. Temeljni politički nazivi »Izrael« i »Palestina« od goleme su važnosti za samopercepciju tih dviju zajednica, za njihov nacionalni identitet i njihovo shvaćanje povijesnih prava nad politički spornim zemljama. Od goleme su važnosti i za predstavljanje izraelskih, odnosno palestinskih političkih argumenata pred trećim stranama, poput međunarodne zajednice, stranih država i međunarodnih organizacija kao što su UN, znanstvene zajednice, te šire židovske, kršćanske i muslimanske zajednice. Sadržaji pojmova »Izrael« i »Palestina« uvelike se razlikuju, ovisno o tome tko ih predstavlja i tumači. Oba su ta pojma opterećena suvremenim političkim i ideološkim značenjima. Naziv Izrael duboko je prisutan u židovskoj i kršćanskoj teologiji, a spominje se i u islamskim kanonskim vrelima. Budući da je pojmovlje općenito od velike i – s europskoga očišta promatrano – neobične važnosti za aktualne bliskoistočne političke procese, korisno je pobliže se i kritički osvrnuti na nastanak, etimologiju i sadržaj obaju tih pojmova.

U devetnaestom i tijekom prvih desetljeća dvadesetog stoljeća ni pojam »Izrael« ni pojam »Palestina« nisu se rabili u političkom smislu koji je danas općeprisutan i koji se više-manje podrazumijeva. Budući da je riječ o političkim zajednicama koje se pozivaju na drevnost svojih prava u Svetoj zemlji već taj podatak lako može zbuniti neuka. Drevnost obaju tih pojmova neupitna je, ali je neupitan i diskontinuitet između njihove političke ili toponimske uporabe u starom vijeku i danas. U ovome ćemo članku pobliže istražiti nastanak, etimologiju, primjenu i političku uporabu imena Izrael.

Izrael, Juda i Judeja do 135. poslije Krista

Ime Izrael biblijskog je podrijetla i to je naziv kojim je izraelski narod sebe nazivao tijekom većega dijela formativnog razdoblja u duhovnom, nacionalnom i političkom smislu. Imenu Izraelac prethodio je naziv Hebrej, koji se javlja prije nastanka naroda, dok su još i narod i zemlja bili predmet Božjega obećanja patrijarsima Abrahamu, Izaku i Jakovu. Abraham se u Bibliji naziva Hebrej, a ime se prvi put javlja u Postanku 14,13. Budući da je Abraham prešao preko Eufrata i preselio se u zemlju koju mu je dao Bog, etimologija se imena Hebrej može povezati s hebrejskom riječi za prijeći ili preseliti se. Hebrejski korijen

riječi »preseliti se« i riječi »Hebrej« isti je. Podrijetlo se imena Hebreja povezuje i sa Šemovim praunikom Eberom, Abrahamovim pretkom.¹ Josip Flavije u *Židovskim starinama* također navodi da su Židovi nazvani Hebrejima prema imenu Arpakšadova sina Hebera.²

Po njemu se narod koji je proizišao od Abrahamova sina Izaka i unuka Jakova može još nazvati hebrejskim. No nakon što je u uporabu ušlo ime Izrael, u svetopisamskim se knjigama, poglavito u Petoknjžju i u Prorocima riječ »Hebreji« rijetko koristi za izraelski narod, nego se ona uglavnom odnosi na Izraelce kao robove ili potlačene, kad o njima govore njihovi gospodari, ili kad u tom surjeđu Izraelci govore sami o sebi,³ te u razgovoru Izraelaca s nežidovima.⁴

Uporaba različitog nazivlja u različitim okolnostima taj će narod pratiti stoljećima i tisućljećima, i izazivati stanovitu zbnjenost, ponajviše među nežidovima. Primjerice se etnonim Židov, prema nekim tumačenjima, češće koristi među nežidovima za Židove, osobito u dijaspori, dok oni sami sebe nazivaju Izraelcima.⁵ Imenica Židov pak u uporabi je od početka razdoblja grčke vlasti, otkad se pokrajina nazivala Judeja.⁶ Židov koji živi u Judeji također je i Judejac, ali Židov u dijaspori nije. Neki se suvremeni povjesničari radije koriste etnonimom Judejac za stanovnike Jude, što je naziv toga područja do kraja perzijskoga razdoblja, a etnonimom Židov od početka razdoblja grčke vlasti. Među nekim nazivima može postojati statusna razlika, slična statusnoj razlici u nazivlju Hebrej i Izraelac. U moderno doba Izraelac više nije etnička, vjerska i kulturna manjina,⁷ kao što je to Židov uvijek bio od početka *galuta* (velikog izgnanstva) 135. godine, pa se izraelski i židovski identitet u tom smislu razlikuju.

¹ Post 11,10-26; usp. Post 10,21.

² *Antiquitates Iudaicae*, 1:146.

³ Egipćani su Izraelce u ropstvu često nazivali Hebrejima, što su Izraelci prihvaćali u razgovoru s njima (vidi primjerice razgovor faraona i izraelskih primalja u Izl 1,16 i Izl 1,19), a katkad i kasnije, kad su tema bili robovi (Izl 21,2). Filistejci su Izraelce nazivali Hebrejima dok su vladali nad njima ili su im bili vojno nadmoćni (1 Sam 13,3-19), kad su im upućivali podrugljive opaske (1 Sam 14,11) i kad je u Bibliji riječ o Izraelcima u službi Filistejaca (1 Sam 14,21; 29,3). Prorok Jeremija judejske je robove nazivao Hebrejima pozivajući Judejce da oslobode svoju braću: »Da svaki pusti na slobodu svoga roba Hebreja i svoju robinju Hebrejku te da više ni u koga ne bude Hebrej, brat njegov, kao rob« (Jr 34,9). Asirci Juditu nazivaju Hebrejkom u trenutku kad ona nije nazočna i kad o njoj govore kao o strankinji koju treba podvesti zapovjedniku Holofernu (Jdt 12,11).

⁴ Jon 1,9.

⁵ usp. Nathan THIEL, »Israel« and »Jew« as Markers of Jewish Identity in Antiquity. The Problems of Insider/Outsider Classification, *Journal for the Study of Judaism*, 45 (2014) 1, 81-82.

⁶ Usp. Ernst Axel KNAUF: *Biblical References to Judean Settlement in Eretz Israel (and Beyond) In the Late Persian and Early Hellenistic Periods*, u: Philip R. DAVIES i Diana V. EDELMAN (ur.), *The Historian and the Bible. Essays in Honour of Lester L. Grabbe*, New York, T&T Clark International, 2010, 175, podrubak 1 i Kotel DA-DON, *Židovstvo: život, teologija i filozofija*, Zagreb, Profil, 2004, 564-565.

⁷ S. N. EISENSTADT, Israeli Identity: Problems in the Development of the Collective Identity of an Ideological Society, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 370 (1967) 121.

Ime Izrael može se odnositi na osobu, obitelj, pleme, zajednicu, narod, dio naroda, zakon, vjeru, zemlju, drevnu kraljevinu ili modernu državu, s prizvučkom koji je plemenski, etnički, teološki, povijesni, zemljopisni, politički ili – što je vjerojatno najčešće – koji je višeslojan i obuhvaća nekoliko značenja, a u novije vrijeme kadgod i skoro sve koji su pobrojani. U sintagmama u kojima se ime Izrael nerijetko pojavljuje, a to je Izraelov narod (*am Israel*), Izraelov zakon ili Izraelova vjera (*torat Israel*), Izraelova zemlja (*erec Israel*) i od 1948. Država Izrael (*medinat Israel*), značenje je jasnije, ali čimbenik nedorečenosti svejednako je prisutan čak i slučaju države jer joj nisu određene granice. Zato je sadržaj pojma Izrael često nužno odrediti u surječju njegove uporabe, o kojemu ovisi.

Izrael se prvi put spominje u prvoj knjizi Staroga zavjeta, kad je Bog promijenio ime Jakovu, unuku Abrahamovu i sinu Izakovu, u Izrael: »Više se nećeš zvati Jakov, nego Izrael.«⁸ Etimologija se imena Izrael uglavnom tumači kao složnica iskovana od riječi »boriti se« i »Bog«, kao što proizlazi iz konteksta njezina prvog spomena, pa smisao imena »onaj koji se bori s Bogom« nije nebranjiv.⁹ Jakov je bio otac dvanaestorice sinova, koji su bili rodozačetnici dvanaest Izraelovih plemena, od kojih se četvrtorođeni zvao Juda, hebrejski *Jehuda*.¹⁰ Odmah nakon što je Jakov prozvan Izraelom, svetopisamski tekst spominje Izraelce, koji se na hebrejskom nazivaju »sinovi Izraelovi«¹¹ ili »ljudi Izraelovi«.¹² Sveukupno potomstvo dvanaestorice Jakovljevih, odnosno Izraelovih sinova poslije se u Svetom pismu naziva Izraelcima ili rjeđe, kako smo vidjeli u uvodnom dijelu članka, Hebrejima.

Najvažniji vladar Izraela bio je David, iz čijega potomstva dolaze svi kraljevi što su stolovali u Jeruzalemu do sloma Kraljevine Jude. David je koncem 11. stoljeća prije Krista¹³ pomazan za kralja nad Judinim plemenom u Hebronu, gdje je vladao prvih sedam godina. Potom je osvojio Jeruzalem i pretvorio ga u prijestolnicu svoje kraljevine. Na istom se mjestu prvi put spominje i Sion ili

⁸ Post 32,29.

⁹ Podrobnije o etimologiji imena Izrael vidi u: Boris HAVEL, *Izrael: narod u danu rođen. Knjiga prva: povijest Izraela od Abrahama do Bar Kohbe (oko 2000. pr. Krista – 135.)*, Zagreb, Školska knjiga, 2022, 15-16.

¹⁰ Post 29,35.

¹¹ Post 32,33; 36,31; 42,5; Izl 12,35; 32,20; Lev 17,5; Br 6,23; Sudci 3,7; 8,28; 1 Sam 9,2 itd. Naziv »sinovi Izraelovi« pojavljuje se 638 puta u Starom zavjetu i uglavnom se odnosi na izraelski narod [Daniel I. BLOCK, »Israel« – »sons of Israel«. A study in Hebrew eponymic usage, *Studies in Religion/Sciences Religieuses*, 13 (1984) 3, 301-326].

¹² Suci 7,23; 8,22.

¹³ Edwin R. THIELE, *The Mysterious Numbers of the Hebrew Kings. New Revised Edition*, Grand Rapids, Kregel Publications, 1994, 80, gdje je 930. pr. Kr. navedena kao godina početka Roboamove vladavine.

Cion:¹⁴ »Ipak David osvoji Sionsku tvrđavu, to jest Davidov grad.«¹⁵ Riječ Sion, koja se u hebrejskoj Bibliji javlja 152 puta, ovdje se rabi za Davidov grad, izvorni Jeruzalem, danas naselje u dolini južno od Hramske gore, što se na arapskome zove Siluan, a ime je dobilo po vodospremniku Šiloah odnosno Siloam. Politički pojam cionizam izvedenica je imenice Cion.

Davidu je naslijedio sin mu Salomon. On je na brdu sjeverno od Davidova grada izgradio hram, poznat kao Salomonov ili Prvi hram. Poslije Salomonove smrti oko 930. pr. Kr. Izraelova se Kraljevina, politička zajednica nad kojom su vladali Šaul, David i Salomon, podijelila na Izrael na sjeveru i Judu na jugu. Izrael iz toga razdoblja još se naziva i Sjeverna Kraljevina. Nad Izraelom, odnosno Sjevernom Kraljevinom, zakraljio se Jeroboam, a za prijestolnicu je odabrao Šekem,¹⁶ prvi kanaanski grad koji se spominje u Bibliji. Nakon Jeroboama vlast su nad Izraelom (Sjevernom Kraljevinom) zaposjedali kraljevi iz različitih plemenskih i obiteljskih loza. Sjeverna je Kraljevina u takvu obliku postojala do oko 722. prije Krista, kad je uništena pod asirskom najezdom. Smatra se da je tada iz povijesti nestalo deset Izraelovih plemena, a glavni je nositelj izraelskoga političkog identiteta i vjere ostalo Judino pleme. Njegov se politički entitet nije nazivao Izraelom nego Judom, prema imenu četvrtoga Jakovljeva sina. Kao potomak je Judina plemena rođen kralj David, a tisućljeće kasnije Isus iz Nazareta.

Kraljevinom Judom ovladali su potomci Davidove loze i na jeruzalemskom prijestolju ostali do kaldejskih osvajanja. Godine 586. prije Krista spaljen je Hram, razoren Jeruzalem, a ostatak stanovništva Jeruzalema i Jude protjeran u Babilon. Njihova je zemlja svedena na pokrajinu Judu, najprije pod kaldejskom i perzijskom upravom, a potom pod grčkom ptolemejskom i seleukidskom vlašću kao Judeja. Judejska je državnost obnovljena u vrijeme Hasmonejaca sredinom drugoga stoljeća prije Krista i trajala je do njezina uključivanja u Rimsko Carstvo 63. prije Krista. Judeja je pod Rimljanima zadržala određeni oblik samouprave, koji se mijenjao. Takvo je stanje potrajalo do raspirivanja židovskih ustaničkih pokreta, od kojih je slom prvoga donio uništenje Drugoga hrama 70. poslije Krista, a slom drugoga, Bar Kohbina ustanka šezdeset pet godina kasnije, protjerivanje Židova iz Judeje i početak *galuta*. Car Hadrijan je tada, da bi suzbio židovski identitet nemirne pokrajine Judeje, promijenio njezino ime u »Palestina«.¹⁷ Zemlja od čijega je naziva ono skovano je Filisteja, zemlja Filistejaca.

¹⁴ U hrvatskome se jeziku uvriježilo transliterirati hebrejsku riječ צִיּוֹן kao Sion kad je riječ o biblijskom mjestu. Ipak, bolje bi rješenje bilo Cion, kao u nazivu političkog pokreta. Hebrejsko slovo צ ili *cade* izgovara se kao hrvatsko »c«, dok naš glas »s« daju hebrejska slova ס (*sameh*) i ש (*sin*).

¹⁵ 2 Sam 5,7; 1 Ljet 11,5.

¹⁶ 1 Kr 12,20-25.

¹⁷ Boris HAVEL, Aspekti razvoja židovske političke mesijanske misli nakon Bar Kohbina ustanka, *Obnovljeni život: časopis za filozofiju i religijske znanosti*, 75 (2020) 2, 215-227, 218-219.

Imena Izrael, Judejac i Židov

Od vremena kad je područje Judina plemena, s glavnim gradom Jeruzalemom, ostalo jedini nositelj političkoga i duhovnog identiteta, u svetopisamskim se knjigama pojavljuje imenica Judejac ili Židov. Imenica Izrael nikad nije istisnuta iz uporabe, djelomice zato što su Židovi istodobno i Izraelci, premda nisu svi Izraelci ujedno bili i Židovi u etimološkom ili plemenskom smislu. No obje su te riječi, Izraelac i Židov, tijekom povijesti prolazile kroz procese semantičkog sazrijevanja, usklađivanja s okolnostima određenog vremena, identitetskog formiranja i tumačenja, pa je granica između njih s vremenom postajala manje jasna i nimalo oštra. U Svetom se pismu za izraelski narod koristi generička riječ narod *am* i *goi*.¹⁸ U modernom se hebrejskom jeziku, kada je riječ o Izraelu kao narodu, često koristi pojam *am Israel* da bi se naglasilo da je riječ o narodu, a ne o zemlji. No pri tome se ne misli samo na Izraelce, nego općenito na židovski narod, uključujući dijasporu. To je u skladu s tradicionalnom uporabom, jer se ime Izrael tijekom stoljećâ židovskoga izgnanstva koja su prethodila obnovi židovske državnosti u Palestini, u rabinskoj književnosti odnosilo na Židove.¹⁹

U vrijeme helenizacije Izraelove zemlje koja je počela potkraj 4. stoljeća prije Krista, u uporabu je počeo ulaziti grčki oblik Judina imena za zemlju u koju su se vratili babilonski sužnji. Područje što su ga povratnici naselili, a koje se ugrubo odnosi na zemlje što su pripadale plemenu Judinu i Benjaminovu, s Jeruzalemom kao središtem duhovnoga i političkog života, otad se naziva Judejom prema grčkom (Ἰουδαία) i latinskom (Iudaea) obliku hebrejskoga imena (יהודה). U hrvatski je jezik preko grčkoga i latinskoga došla imenica Židov²⁰ čije se etimološko podrijetlo posredno oslanja na hebrejsko ime pripadnika Judina plemena *Jehudi*. U hebrejskom je jeziku ime Judejac i Židov ista (*Jehudi*), ali se one u nizu jezika, među kojima je i hrvatski, razlikuju i to često po nejasnim kriterijima.²¹

Najkasnije od vremena povratka Židova iz babilonskog sužanjstva, u vrijeme perzijske vladavine nad većim dijelom Istoka, uključujući židovske zemlje, židovska je zajednica pokušala odrediti tko jest, a tko nije Židov. Početak se toga procesa povezuje s djelovanjem svećenika Ezre u Jeruzalemu. Taj je proces izgledno počeo ranije, u Babilonu, među Židovima koji su nastojali zadržati svoj poseban identitet, nakon što se on našao na udaru nežidovskih naroda, a nije se kao tijekom većeg dijela ranije povijesti mogao radi zaštite osloniti na

¹⁸ Za uporabu imenica *am* i *goi* u Svetom pismu i predaji vidi E. A. SPEISER, »People« and »Nation« of Israel, *Journal of Biblical Literature*, 79 (1960) 2, 157-163.

¹⁹ Max KADUSHIN, Aspects of the Rabbinic Concept of Israel. A Study in the Mekilta, *Hebrew Union College Annual*, 19 (1945) 57.

²⁰ Smiljana RENDIĆ, O imenu Židova, *Kritika*, 12 (1970) 406-410.

²¹ Steve MASON, Jews, Judaeans, Judaizing, Judaism: Problems of Categorization in Ancient History, *Journal for the Study of Judaism in the Persian, Hellenistic, and Roman Period*, 38 (2007) 4-5, 457-512.

granice, državu i vojsku. Dvojbe glede pripadnosti židovskom narodu mogu se podijeliti na dvije: etničke i vjerske. Prva se odnosi na podrijetlo, a ono se, prema obrascu zabilježenu u Knjizi o Ezri, prenosi od majke. U suvremenoj je pak povijesti zamjetno liberalnije tumačenje etničke pripadnosti židovskom narodu. U Državu Izrael se, primjerice, može kao Židov useliti onaj tko bi prema rasnim zakonima nacističke Njemačke bio progonjen kao Židov, a to načelno znači osoba kojoj je netko od predaka drugoga koljena Židov.²² Druga se dvojba odnosi na vjeru. Pripadnost se židovskom narodu tijekom povijesti povezivala s pripadnošću židovskoj vjerskoj zajednici. Sukladno tomu je i nežidov, koji valjanom konverzijom prijeđe na židovstvo, postajao pripadnik ne samo židovske vjerske zajednice nego i židovskoga naroda. S druge strane, Židov koji prijeđe na neku drugu vjeru prestaje biti dijelom ne samo židovskoga vjerskoga nego i nacionalnog korpusa. U Državi je Izrael to načelo ozakonjeno sukladno odluci Vrhovnog suda u predmetu židovskog obraćenika na katoličanstvo Oswalda Rufeisena.

Cionističko nazivlje

Potkraj devetnaestoga stoljeća, s nastankom cionističkog pokreta i židovskim naseljavanjem Palestine, pitanje židovskoga identiteta poprimalo je širi vjerski, ideološki i politički razmjor. Između nositelja ideje cionizma, mahom sekularnih europskih Židova koji su često pristajali uz ideje nacionalizma, liberalizma, sekularizma, prosvjetiteljstva (*haskala*) i socijalizma s jedne strane, te rabina i religijske zajednice s druge, od početka je vladalo duboko nesuglasje o skoro svemu. Većina je rabina, uz tek nekoliko iznimki, poput rabina Alkalaja rođena u Sarajevu, tijekom razdoblja prije osnutka Države Izrael politički cionizam smatrala vjerski neprihvatljivim. Njihovo se protivljenje može razumjeti. Neki su prvaci cionističkog pokreta u takvu opsegu zanemarivali vjeru i tradiciju da su, nakratko, za moguću buduću židovsku državu razmatrali područja izvan Palestine, poput istočne Afrike ili Argentine. No do 1904. u cionističkom je pokretu prevladala struja koja je židovsku državu isključivo vidjela u Palestini.

Premda je cionizam bio poglavito sekularni pokret, nositelji ideje cionizma u mnogim su se temeljnim pitanjima, poput ozemlja židovske države, njezinih granica, glavnoga grada i etničkoga sastava, oslanjali na povijesno sjećanje kako je zapisano svetopisamskim knjigama. Teoretičari cionizma razumjeli su protusemitizam kao ključan razlog židovskoga iseljavanja iz zemalja u kojima su bili progonjeni, ali razlog njihova doseljavanja u Palestinu nije se mogao od-

²² Uvodno u ovo složeno pitanje vidi: Shalev GINOSSAR, Who Is a Jew. A Better Law?, *Israel Law Review*, 5 (1970) 2, 264-267.

vojiti od vjere i tradicije.²³ Cionizam je, može se ustvrditi, bio eklektičan pokret. Nadahnuće je istodobno crpio i iz religijskih i iz sekularnih vrela, te se pojavljivao kao tradicionalan i kao moderan, okrenut prošlosti i okrenut budućnosti, aktivistički i fatalistički, etnički i klasni. Eklektično je bilo i njegovo nazivlje, koje je hebrejsko, dijelom preuzeto iz svetopisamskog štiva, a dijelom izvedeno iz njega. Primjerice, rani su židovski pioniri u Palestini nazvani *halucim*, a njihove farme i naselja koji su djelovali sukladno načelima socijalizma *kibuci*, što su samo uvjetno rečeno neologizmi. Haluc se u Bibliji odnosi na onoga tko je naoružan,²⁴ a kibuc na prikupljanje.²⁵

Drugi oblik židovskog udruživanja u zajednice, one u kojima je zadržano privatno vlasništvo, nazvan je *mošav* prema biblijskoj riječi koja označava zbor, stanište ili nastambu.²⁶ Među zanimljivim pojmovima cionizma je onaj za masovno židovsko useljavanje u Palestinu *alijá*. Ta riječ znači »uspon« ili »uzlazak«, ali je poruka koja se skriva iza naziva dublja, preuzeta iz religijskog shvaćanja židovske zemlje kao vrijednosno uzvišenije od svakog drugog područja na planetu. U promišljanju o ovome pojmu teško je ne pomisliti na mišnjski tekst prema kojemu je »zemlja Izraelova svetija od svih drugih zemalja.«²⁷ Iz imenice »uzlazak« (*alijá*) i glagola »uziči« (*la'alot*) izveden je naziv *olim* za Židove koji su se doselili u zemlju Izraelovu kako bi u njoj izgradili dom, ili *olim hadašim*, odnosno »novi useljenici«, kako se oni nazivaju prvih godina po useljenju. I pojam *olim* nalazi se u Bibliji: tom su riječju nazvani Josip i njegova braća kad su iz Egipta išli u Kanaan da ondje pokopaju oca Jakova.²⁸ Koncem 19. stoljeća nastao je pokret Bilu, što je hebrejska pokrata sastavljena od prve četiri riječi Knjige proroka Izaije 2,5 »Hajde, dome Jakovljeve, hodimo«.

Pokret koji je među istočnoeuropskim Židovima nastao kao preteča cionizma zvao se *hovevei cion* i znači »oni koji ljube Cion.« Židovi koji su se naseljavali u Palestini od konca 19. stoljeća svoja su naselja kao cjelinu nazvali *Jišuv* ili »novi *Jišuv*«, da bi se razlikovali od židovskoga stanovništva nastanjena u Palestini otprije, koje je činilo »stari *Jišuv*«. ²⁹ Godine 1901. osnovana je Židovska nacionalna zaklada, danas poznata kao *Keren kajemet leisrael*, ali je njezino ime prije uspostave Države Izrael bilo Židovska zaklada. Prve organizacije židovske obrane u Palestini, utemeljene 1907. i 1909. zvale su se *Bar Giora* i *hašomer*. Šimun Bar Giora bio je junak Prvoga židovskog ustanka o kojemu je pisao Jo-

²³ Vidi primjerice: Israel ELDAD, *The Jewish Revolution, Jewish Statehood. Updated with an Introduction, Afterword and Notes by Arie Elad*, Jerusalem, Gefen, 2007, 17-18.

²⁴ Br 32,21; Pnz 3,18; Jš 4,13; 2 Ljet 17,18 itd. U rabinskim komentarima na biblijske knjige *haluc* znači »prvi«, što se u surječju rata odnosi na prve i vodeće ratnike na prvoj crti bojišta.

²⁵ Korijen riječi je *kabac* i poglavito se javlja kao glagol okupiti, prikupiti, skupiti, udružiti se (Post 41,35; Pnz 13,16; Jš 10,6; Sudci 9,47; 1 Sam 25,1).

²⁶ Post 10,30; 27,39; Izl 10,23; Lev 25,29 itd.

²⁷ Mišna Kelim 1,6.

²⁸ Post 50,14.

²⁹ Mirjana KASAPOVIĆ, *Politički sustav i politika Izraela*, Zagreb, Politička kultura, 2010, 40.

sip Flavije.³⁰ Riječ čuvar (*šomer*) se, primjerice, javlja u redku Psalma koji je u židovskoj tradiciji široko poznat: »Ne, ne drijema i ne spava on, čuvar Izraelov« (Ps 121,4). Mladež radničkog pokreta zvala se *hašomer hacair* odnosno »mladi čuvar«. Organizacija židovske obrane što je od 1948. prerasla u Izraelsku vojsku, koja je utemeljena 1920. i koja je zamijenila *hašomer*, zvala se *hahagana*, što znači »obrana«. Prvo sveučilište koje je utemeljeno 1918. u Palestini kao dio cionističke obrazovne vizije, nazvano je Hebrejsko sveučilište.

Organizacija utemeljena 1920. na Svjetskom cionističkom kongresu radi prikupljanja sredstava za židovske zajednice u Palestini zvala se *keren hajesod*. Godine 1921. osnovan je svjetski židovski športski pokret Makabi, a od 1932. u Palestini, poslije u Izraelu, održava se međunarodno športsko natjecanje Makabijada. Ime Makabi potječe od židovskih junaka koji su se u 2. stoljeću prije Krista usprotivili grčkoj tiraniji i helenizaciji, čiji se pothvat čišćenja Hrama od poganske sile slavi na blagdan Hanuke. Religiozna židovska mladež koja je podržavala cionizam osnovala je 1928. Savez pionira vjernika, a godinu dana kasnije pokret Bnei Akiva, po rabinu koji je Bar Kohbu prepoznao kao mesiju i kojega su Rimljani ubili nakon sloma ustanka 135. Židovi rođeni u Palestini u vrijeme cionizma počeli su se nazivati *cabarim*, po vrsti kaktusa koja raste u Palestini, a na hebrejskom se zove *cabar*. U pjesmi u kojoj je opjevana čežnja Židova za pradavnom domovinom, koja je nastala u drugoj polovici 19. stoljeća, a koja je kasnije postala himnom židovske države, zemlja za kojom Židovi čežnu naziva se *Erec Cion* odnosno »zemlja Cion«. U posljednjim je stihovima ovako opjevana dvotisućljetna nada (*hatikva*) židovskoga naroda: »Biti slobodan narod u svojoj zemlji, Erec Cionu i Jeruzalemu.« Izrael se ne spominje ni jednom.

Pojam Erec Izrael

U užurbanom i bogatom razvoju cionističkih organizacija, institucija, pokreta, skupina, pa i same cionističke misli pozornost privlači odsutnost, premda ne potpuna, imena Izrael u nazivu pokreta, zaklada, organizacija, institucija i općenito u cionističkoj državotvornoj misli. Uočljiva je iznimka *Sohnut*, Židovska agencija za Erec Izrael, koja je utemeljena 1929. i do osnutka Države Izrael bila je izvršna vlast *Jišuva*. No naziv se te organizacije isprva na engleski prevodio kao Židovska agencija za Palestinu (*Jewish Agency for Palestine*). Tek je poslije riječ Palestina sasvim istisnuta čak i iz prošle dokumentacije i zamijenjena riječju Izrael ili Erec Izrael. Današnji je službeni engleski naziv *Jewish Agency for Israel*. Razlog uvrštenja imena Izrael u ime hebrejskoga naziva, što se razabire iz prvotnoga engleskog prijevoda, povezana je sa zemljopisnim, a ne s političkim konceptom.

³⁰ *Bellum Iudaicum*, 2:653-654, 4:503-584, 5:527-540 itd.

Slično, tijekom britanskoga mandatnog razdoblja osnovane su cionističke organizacije koje su bile desničarske i nisu priznavale *Sohnut* kao politički autoritet. Najpoznatija među njima je Irgun, punim imenom Nacionalna vojna organizacija u Erec Izraelu, čiji su članovi bili kasniji izraelski premijeri Menachem Begin i Jichak Šamir. Riječ »Palestina« u hebrejskoj toponimiji ne postoji, a zemlja od čijega je naziva skovana zemlja je Filistejaca, a ne Izraelaca. Taj je toponim poslije zaživio, tijekom većeg dijela povijesti bez političkog prizvuka, ali među nežidovima;³¹ ne i u židovskoj tradiciji. Među Židovima se općenito njihova zemlja nikad nije nazivala Palestinom i taj naziv nikad nije istisnuo hebrejski pojam Erec Izrael.³² Jedini način da se na hebrejskom jeziku obuhvati područje koje je se prostire od Sirije na sjeveru do Egipta na jugu je Erec Izrael odnosno zemlja Izraelova. Sintagma Erec Izrael u Bibliji se javlja nakon podjele Izraelove Kraljevine na Izrael i Judu,³³ a u hebrejskoj je tradiciji zaživjela kao naziv za cijelo područje koje su naseljavala Izraelova plemena, uključujući Judeju.³⁴ Naziv Judeja za cionističku je terminologiju bio neprikladan. Premda područje na koje se ono odnosi također nije sasvim jasno, jasno je da se ne odnosi na Galileju na sjeveru niti na Negev na jugu. Sporan bi bio i naziv državljana Judeje. Na hebrejskom jeziku oni bi se zvali *Jehudim*, dakle Judejci ili Židovi, a još sporniji bio bi naziv njezinih arapskih stanovnika, koji bi u tom slučaju bili »judejski Arapi«, odnosno »židovski Arapi«, što je oksimoron.

Tijekom stoljećâ kako židovske tako i nežidovske vlasti nad tim područjem koristio se niz naziva, među kojima su Kanaan, Juda i Izrael, Judeja, Samarija i Galileja, Sirija, Celesirija, Palestina, Obećana zemlja, Sveta zemlja, Levant itd. No u osmišljavanju naziva tijela izvršne vlasti cionističkog pokreta u Palestini na hebrejskom jeziku, gotovo se može ustvrditi, za naziv sekularne organizacije koja je legitimitet crpila iz svetopisamske povijesti, nije bilo moguće nikakvo drugo rješenje doli Erec Izrael. Prema pojmovniku cionističkog nazivlja to je bilo »hebrejsko ime za Palestinu u vrijeme britanskog mandata«.³⁵ Da je imenicu Izrael iz sintagme Erec Izrael, pa i naziva Židovske agencije za Erec Izrael, malo tko shvaćao u smislu naziva političkog entiteta, proizlazi iz rasprave o nazivu države, kad je potreba za takvim nazivom postala neposredna.

³¹ Usp. Zeev SHAREF, *Three Days. Translated by Julian Louis Meltzer from the Hebrew*, New York, Doubleday & Company, 1962, 11.

³² Solomon ZEITLIN, Jewish Rights in Eretz Israel (Palestine), *The Jewish Quarterly Review*, 52 (1961) 1, 12-34, 22.

³³ 1 Sam 13,19; 2 Kr 5,2, 4; 6,23; 1 Ljet 22,2; 2 Ljet 2,16; 30,25; 34,7; Ez 27,17; 40,2; 47,18 itd.

³⁴ U Evanđelju po Mateju opisano je kako se anđeo javio Josipu dok je s Marijom i Isusom boravio u Egiptu, te mu je naložio da se vrati u »zemlju izraelsku« (Mt 2,20). Josip je to shvatio kao Judeju, ali je, na vijest da njome vlada Herodov potomak, obitelj poveo na sjever, u Galileju (Mt 2,22-23).

³⁵ Rafael MEDOFF, Chaim I. WAXMAN, *The A to Z of Zionism*, Lanham, The Scarecrow Press, 2009, 68.

Izrael u nazivu židovskih palestinskih skupina

Ime Izrael, isključi li se sintagma Erec Izrael, u vrijeme cionizma³⁶ prije uspostave države, bilo je rijetko i izvan religijske je zajednice zabilježeno samo u skupinama koje se mogu smatrati rubnima. Od sekularnih cionističkih pokreta, ime Izrael se nalazi u imenu organizacije »Izraelov ostatak«, koja je 1911. utemeljila Ruhamu, prvi kibuc u Negevu. Puno ime židovske obavještajne organizacije Nili je »Slava Izraelova ne laže« prema retku iz Prve knjige o Samuelu.³⁷ Ta je skupina tijekom Prvoga svjetskog rata prikupljala podatke o turskim pokretima u Palestini i prosljeđivala ih Britancima.³⁸ Ime desničarskoga militantnog pokreta Lehija, koji se 1940. odvojio od Irguna, pokrata je naziva »Borci za slobodu Izraela«. Tek se među religioznim Židovima toga vremena Izrael nalazi u imenu veće i utjecajnije organizacije. Godine 1912. osnovan je u Poljskoj pokret Agudat Israel, što bi se moglo prevesti kao Izraelski savez. Taj pokret, koji se brzo proširio i na Palestinu, imao je za cilj suzbijanje ideje cionizma, a predvodili su ga aškenaski religiozni Židovi, pripadnici haredskog židovstva. Agudat Israel je 1930-ih ipak uspostavio suradnju s nositeljima cionističke vlasti u Palestini, a od uspostave Države Izrael djeluje i kao politička stranka, danas pod imenom *Jahadut Hatora*.

Imenovanje židovske države

Objava naziva Države Izrael za većinu je Židova i nežidova, u Palestini i izvan nje, bila neočekivana. »Malobrojni su«, uočava britanski povjesničar Martin Gilbert u jednom od rijetkih osvrtâ na ovaj neobičan fenomen, »među onima koji su slušali radijski prijenos proglašenja države znali kako će se ona zvati.«³⁹ Naziv je buduće židovske države od početka cionizma kao političkoga pokreta u Europi i izgradnje židovskoga državotvornog projekta u Palestini bilo nedefinirano. O imenu se buduće države nije osobito raspravljalo. Unutar cionističkog pokreta, jedinstvena vizija o radu na ostvarenju židovske državnosti prethodila je ikakvoj jedinstvenoj predodžbi o nazivu države koja će biti njezin plod. Theodoru Herzlu, utemeljitelju cionizma, ime Izrael u političkom smislu nije, dojam je, značilo ništa. U raspravnici iz 1896., koja se smatra temeljnim dokumentom vizije uspostave židovske države, Herzl je tu državu tako i nazvao, što je vidljivo već iz naslova »Židovska država«, u izvorniku *Der Judenstaat*. U utopijskom romanu što ga je napisao nekoliko godina kasnije, sanjar je Herzl

³⁶ Prije pojave cionizma, 1860. u Parizu je osnovana obrazovni pokret Alliance Israélite Universelle, koji je 1870. istočno od Jafe utemeljio naselje Mikve Israel.

³⁷ 1 Sam 15,29.

³⁸ Janusz PIEKALKIEWICZ, *Duga ruka Izraela*, Zagreb, Alfa, 1979, 28-31.

³⁹ Martin GILBERT, *Israel. A History*, London, Black Swan, 2008, 187.

smislio novi naziv za nju: *Altneuland*, odnosno »Stara-nova zemlja«. Tim je naslovom povezo drevnu židovsku povijest, područje u kojemu je židovski narod ukorijenjen i iz kojega je poniknuo, s novom židovskom političkom stvarnošću u nastajanju. U *Židovskoj državi* Herzl samo jednom spominje Izrael, a pod tim pojmom misli na religijsku zajednicu: »Izrael će moliti za nas, ali i za sebe«. ⁴⁰ Iz ove se rečenice stječe dojam kako Herzl zajednicu »Izrael« i zajednicu »nas« vidi kao dvije odvojene skupine, od kojih se samo potonja odnosi na politički pokret.

Balfour je u glasovitoj deklaraciji izrazio britansku spremnost na uspostavu »nacionalnoga doma za židovski narod« (*national home for the Jewish people*), no najčešći naziv za politički oblik toga »doma« je »Židovska država«. Njega su jednako rabili Židovi i nežidovi. Da je izraz »nacionalni dom za židovski narod«, koji se ponavlja i u tekstu kojim je Savjet Lige naroda u srpnju 1922. Britaniji dodijelio mandat uprave nad Palestinom, izvorno označavao buduću »židovsku državu« navedeno je u Bijeloj knjizi Britanske vlade od 17. svibnja 1939. U izvješću Peelova povjerenstva iz 1937. predlaže se podjela Palestine na arapsku i na židovsku državu. ⁴¹ Kad je Opća skupština UN-a 29. studenoga 1947. izglasovala Rezoluciju 181 o podjeli Palestine, ona je podijeljena na jednu »arapsku državu« i jednu »židovsku državu«. Čak je i David Ben-Gurion (1886.-1973.), prvi izraelski premijer i ključna osoba za sastavljanje Deklaracije o nezavisnosti koju je 14. svibnja 1948. pročitao, u dnevniku 15. svibnja napisao: »Truman je službeno priznao židovsku državu.« ⁴²

Nijedno od imena pod kojima je područje na kojem je proglašena židovska država (Kanaan, Celesirija, Palestina, Obećana zemlja, Sveta zemlja, Levant) nije bilo prikladno niti se ozbiljno razmatralo kao njezino moguće ime. Ali su se razmatrala neka druga imena. Među njima su najvažnija Judeja, te Sion, odnosno Cion, ⁴³ ili ženski oblik toga imena, Ciona. ⁴⁴ Prema uredniku i novinaru Haaretza Elonu Giladu razmatrala se i riječ Cabar, ⁴⁵ kojom bi se naglasio identitet Židova rođenih u Palestini. Nadalje je predložen naziv »Ever«, prema hebrejskoj etimologiji riječi Hebrej, ⁴⁶ iz koje je oblikovan i prijedlog »Ivrija«, te »Herzlija« ⁴⁷ prema imenu utemeljitelja cionističkog pokreta Theodora Herzla.

⁴⁰ U izvorniku: »Israel wird für uns, für sich beten.« U hrvatskom prijevodu umjesto »za nas« piše »za pokret«.

⁴¹ Earl PEEL i dr., *Palestine Royal Commission Report*, London, His Majesty's Stationery Office, 1937, 381, 393 itd.

⁴² Tuvia FRILING, S. Ilan TROEN, Proclaiming Independence. Five Days in May from Ben-Gurion's Diary, *Israel Studies*, 3 (1998) 1, 170-194, 188.

⁴³ Sharef, *Three Days...*, 133.

⁴⁴ Gilbert, *Israel...*, 187.

⁴⁵ Elon GILAD, Why Is Israel Called Israel? (20.04.2015) <https://www.haaretz.com/.premium-why-is-israel-called-israel-1.5353207> (06.12.2022).

⁴⁶ Martin KRAMER, 1948: Why the name Israel?, *The Times of Israel*, (27.04.2020) <https://blogs.timesofisrael.com/1948-why-the-name-israel> (06.12.2022).

⁴⁷ Gilbert, *Israel...*, 187.

Pod imenom Herzlija od 1924. već je postojalo naselje, koje se poslije razvilo u grad. Tijekom proslave izglasavanja rezolucije o podjeli Palestine 29. studenog 1947., Ben-Gurion, tada predsjednik *Sohnuta*, govor je pred okupljenim Židovima počeo riječima: »Živjela hebrejska država«⁴⁸ pa se može pretpostaviti da je i to ime bilo u optjecaju. Naziv Država Izrael, gotovo je sasvim izgledno, osmišljen je tek sljedeće godine.

Proglašenje Države Izrael

Odsutnost naziva Izrael u promišljanjima o židovskoj državi od osnutka cionističkog pokreta do njezina proglašenja 1948. neobično je, donekle zagonetno i još uvijek razmjerno neistraženo u politološkim tekstovima o stvaranju židovske države u Palestini. U nekim opsežnijim djelima o nastanku Izraela ovome fenomenu nije posvećena nikakva pozornost⁴⁹ ili je samo letimice zabilježeno da je o nazivu države provedeno glasovanje.⁵⁰ U pet sati popodne 14. svibnja 1948., premijer i ministar obrane privremene vlade David Ben-Gurion pročitao je Deklaraciju o nezavisnosti, u kojoj je negdje oko sredine zapisano: »Ovime proglašavamo uspostavu židovske države u Erec Izraelu, koja će se zvati Država Izrael.«⁵¹ Martin Gilbert o tome piše:

»Do toga je trenutka malo tko od onih koji su slušali radijski prijenos čitanja Deklaracije znao kako će se zvati ta država. Od plana podjele usvojenoga pola godine ranije, predlagana su mnoga imena, među kojima Cion, Ciona, Judeja, Ivrija i Herzlija. Na poštanskim je markama tiskanima ranije, u očekivanju proglašenja države, pisalo »Doar Ivri« (hebrejska pošta), jer nitko nije znao kakvo će biti njezino ime.«⁵²

Gilbert dalje navodi riječi Waltera Eytana (1910.-2001.), dužnosnika u prvim izraelskim administracijama, koji je ovako opisao svoj dojam o imenu države:

⁴⁸ The Story of a Vote – November 29th, 1947; https://israelforever.org/history/the_story_of_a_vote, 8:20-8:25 (06.12.2022).

⁴⁹ Howard M. SACHAR, *A History of Israel. From the Rise of Zionism to our Time*, New York, Alfred A. Knopf, 2001, 309-314.

⁵⁰ Benny MORRIS, *1948: A History of the First Arab-Israeli War*, New Haven - London, Yale University Press, 2008, 177. Ova je Morrisova knjiga među najopsežnijim djelima o nastanku i obrani židovske države, a autor je brojne teme obradio na temelju primarnih vrela na hebrejskom jeziku. No o imenu države piše samo da je usvojeno sa sedam glasova za i nijednim protiv. U istom odlomku piše i da je većinom pet naprema četiri izglasovano da se ne će odrediti granice buduće države te da je tekst Deklaracije o nezavisnosti prihvaćen jednoglasno. Kao vrelo tih podataka Morris navodi članak objavljen u izraelskim dnevničkim novinama Haaretz iz 2006. (bilj. 348, str. 455, puni bibliogr. podatci str. 502).

⁵¹ Anita SHAPIRA, *Ben-Gurion. Father of Modern Israel*, New Haven, London, Yale University Press, 2014, 162.

⁵² Gilbert, *Israel...*, 187; usp. Sharef, *Three Days...*, 151.

»U trenutku kad je ime bilo proglašeno, svi su nagonски shvatili da ono u biti nije moglo biti drukčije. Sinovi Izraelovi, narod Izraelov, zemlja Izraelova, baština Izraelova – sve je to tisućama godina postojalo, i u stvarnosti i metafizički, i tako je snažno utjecalo na razvoj čovječanstva da je Država Izrael predstavljala njihov logičan posljedak i vrhunac. Ben-Gurionov je izbor toga imena pozdravljen kao potez genija. No ono je proizišlo iz najdublje povijesne i plemenske svijesti sviju nas. Nije mogao postojati učinkovitiji način da se nova država predstavi svijetu. Ime »Izrael« na posjetnici bilo je najrječitije moguće: tako evokativno i tako neposredno istinito da više ništa nije bilo potrebno kazati. Ono je pred svijetom očitovalo ne samo tko smo, nego i da smo oni koji smo oduvijek bili, te da je Država Izrael, premda novost na međunarodnoj pozornici, u stvari samo prirodni izvanjski oblik, obuhvaćen u suvremenu pojmu, otajstva i naroda čiji su korijeni dosegali do najranijega doba čovječanstva.«⁵³

Eytanovo povezivanje političke stvarnosti i duhovne baštine što ih je obuhvaćao pojam »Država Izrael« u cijelosti je branljivo i duboko sadržajno. U njemu se razabire objašnjenje dvaju fenomena važnih za ovu studiju. Prvi je taj da je naziv židovske države odmah postao općeprihvaćen, ime koje se toliko podrazumijeva i među Židovima i među nežidovima, da se njegovu neobičnu nastanku u većini povijesnih pregleda uspostave Države Izrael posvećuje malo ili nimalo prostora. Drugi fenomen su napetosti što su postojale između sekularnoga političkoga, ideološkog pokreta i nositelja duhovnog identiteta, židovske religijske zajednice, koja se velikim dijelom protivila cionizmu. Ime Izrael za židovsku državu profiliralo se tek nakon što je između tih dviju zajednica postignuto primirje i suradnja, a smanjila se napetost, kad su se – uvelike zbog povijesnih okolnosti u kojima se nalazio čitav židovski narod u Europi i Aziji – pojavili obrisi njihova šireg suglasja i međusobnog prihvaćanja. Posljedično su obje zajednice jedna od druge oprezno počele preuzimati ideje, pojmove, pa čak djelomice i viziju budućnosti židovskog naroda, te ih ugrađivati u svoj identitet.

Zeev Sharef (1906.-1984.), tajnik privremene vlade i sudionik zbivanja što ih je opisao u memoarima, nastanak imena židovske države opisuje s manje entuzijazma i, dojam je, više potisnutog ravnodušja. Naziv Država Izrael, prema njemu, usvojen je »u nedostatku drugog prijedloga«.⁵⁴ Tijekom sastanka održanog tri dana prije proglašenja države, u srijedu 12. svibnja 1948., Ben-Gurion i njegovi najbliži suradnici radili su na nacrtu Deklaracije o nezavisnosti. Potkraj dana, četrdeset devet sati prije kraja britanske mandatne vlasti u Palestini, nakon što su najvažniji dijelovi Deklaracije bili dogovoreni, valjalo je riješiti pitanje naziva države koja se spominje u Deklaraciji, ali je mjesto njezina imena do tada još bilo nepopunjeno.⁵⁵ Sharef ovako opisuje trenutak kad je donesena konačna odluka o nazivu židovske države:

⁵³ Gilbert, *Israel...*, 187-188.

⁵⁴ Sharef, *Three Days...*, 133.

⁵⁵ *Isto*, 129.

»Prije kraja sjednice opet su razmijenjena mišljenja o nazivu države. Izneseno je mišljenje potpovjerenstva za arapsko ime, koje su sačinjavali Michael Assaf, David Remez i Behor S. Shitreet koji su izjavili da nema primjedbe na ime »Izrael« u arapskoj fonetici. Povjerenstvo je razmatralo i alternativu »Cion«, ali ju je odbacilo kao neprikladnu. S druge strane, ukazali su na podatak da se pojam »Izrael« koristi u arapskim državama u smislu židovskih zajednica koje u njima žive, pa bi se izborom toga imena mogao ugroziti njihov položaj. Potpovjerenstvo je opunomoćeno da, zajedno s gospodinom Shertokom, još jednom promisli o prednostima arapskog imena. No naposljetku je većinom glasova i u nedostatku drugog prijedloga, odlučeno da se židovska država nazove Izrael i da njezin naziv bude »Država Izrael«. Bila je to zadnja točka dugačkoga dnevnog reda...«⁵⁶

Na drugom mjestu Sharef piše da je ime Izrael za buduću državu izabrano »pokusno« 25. travnja 1948., ali to još nije bila konačna odluka, te objašnjava: »Davidu Remezu, Behoru Shitreetu i Michaelu Assafu povjereno je da ispituju oblik toga imena na drugim jezicima, osobito na arapskom.«⁵⁷

Nejasnoća o nazivu novoproglašene židovske države nakratko je postojala i drugdje u svijetu. U SAD-u su tiskane prve novčanice novoosnovane židovske države, ali je naziv banke koja ih izdaje bio Anglo-palestinska banka,⁵⁸ što je ime pod kojim je središnja financijska ustanova *Jišuva* bila poznata od 1931.⁵⁹ Chaim Weizmann, jedan od prvaka cionizma kojemu se pripisuju velike zasluge za nastanak židovske države i prvi predsjednik Države Izrael (1949.-1952.), tri mjeseca prije proglašenja Izraela sa suprugom Verom je iz Velike Britanije doputovao u Ameriku da bi sudjelovao u diplomatskom promicanju interesa palestinskih Židova.⁶⁰ Dana 13. svibnja 1948. Weizmann je uputio pismo američkom predsjedniku Harryju Trumanu i zamolio ga da prizna »židovsku državu« kada bude proglašena.⁶¹ Truman je to i učinio, jedanaest minuta nakon svečanosti proglašenja.⁶² Na tipkanom dokumentu o američkom priznanju

⁵⁶ *Isto*, 133. Prema Morrisu ime je usvojeno sa sedam glasova za i nijednim protiv.

⁵⁷ *Isto*, 62.

⁵⁸ Mordecai NAOR, *The Twentieth Century in Eretz Israel. A Pictorial History*, Cologne, Könenmann, 1998, 264.

⁵⁹ Izvorno je ime bilo Anglo-palestinsko društvo, od 1931. Anglo-palestinska banka, a nakon osnutka Države Izrael, Nacionalna banka.

⁶⁰ Početkom 1948. Sjedinjene su Države uvele embargo na uvoz oružja na čitav Bliski istok, a u ožujku je senator Austin, američki predstavnik u Vijeću sigurnosti, najavio da će SAD tražiti zaokret u američkoj politici prema stvaranju židovske države, povlačenje odluke o podjeli Palestine od 29. studenog 1947. te pokretanje nove rasprave pred Općom skupštinom UN-a o ustroju Palestine, nakon što britanski mandat istekne sredinom svibnja (Chaim WEIZMANN, *Trial and Error. The Autobiography of Chaim Weizmann*, New York, Harper & Brothers, 1949, 471-472). Previranjima, ne samo u Palestini, nego i u diplomatskim krugovima izvan nje, može se pripisati manjak zanimanja za pitanja koja nisu bila od neposredne važnosti za uspostavu i opstanak židovske države, a ime države u tadašnjem je kontekstu, koliko se dade razabrati iz vrelâ, spadalo u takva pitanja.

⁶¹ Weizmann, *Trial and Error...*, 477-478.

⁶² Morris, *1948: A History...*, 178.

piše: »Vlada je obaviještena da je u Palestini proglašena židovska država, čija je vlada zatražila priznanje. Sjedinjene Države priznaju privremenu vladu kao *de facto* vlast nove židovske države.« Posljednje dvije riječi tipkanog teksta »Jewish State« potom su rukom prekrížene a upisano je »State of Israel«. ⁶³ Ova neo-bična promjena imena države na službenom dokumentu dugo nije privlačila osobitu pozornost. U povijesnim dokumentima uglavnom piše »Sjedinjene Države priznaju privremenu vladu kao *de facto* vlast nove Države Izrael.« ⁶⁴ No iz memoara Vere Weizmann stječe se dojam da su čak i ona i suprug bili zatečeni nazivom novoproglašene države: »U deset sati prije podne 14. svibnja stigla je uzbudljiva vijest da je Nacionalni savjet u Tel Avivu proglasio židovsku državu i nazvao ju Izrael.« ⁶⁵

Suvremeni izraelski identitet

Odabir naziva Izrael za židovsku državu pokazao se politički razboritim. Pridonio je njezinu shvaćanju i prihvaćanju među Židovima, kao i među kršćanima, ne samo kao političkog fenomena i »židovskoga nacionalnog doma«, nego i kao ispunjenja biblijskih obećanja o povratku izraelskoga naroda u Obećanu zemlju. Čak se i u kuranskom tekstu Izrael prepoznaje kao baštinik Svete zemlje ⁶⁶ i u islamskoj predaji, za razliku od naziva *Jehud*, često ima pozitivan prizvuk. ⁶⁷ S nazivom novoproglašene židovske države, Države Izrael, nastao je i politički pojam Izraelac. On se uz Židove proširio i na druge državljanke Izraela, među kojima su Druzi, pripadnici kršćanskih zajednica poput Armenaca, Maronita, Aramejaca i arapskih kršćana, pripadnici Bahá'í pokreta, Beduini, te palestinski Arapi muslimani koji žive na područjima koja su se 1948./1949. našla unutar granica Države Izrael. ⁶⁸

⁶³ Martin KRAMER, Why Israel Is Called Israel and Not Judea, *Mosaic Magazine*, (2021) <https://mosaicmagazine.com/observation/israel-zionism/2021/06/why-israel-is-called-israel-and-not-judea>, (06.12.2022).

⁶⁴ Philip Marshall BROWN, The Recognition of Israel, *The American Journal of International Law*, 42 (1948) 3, 620, *The Jewish Encyclopedia*, New York, London, Funk and Wagnalls Company 1901-1906, 478, Walter EYTAN, *The First Ten Years. A Diplomatic History of Israel*, New York, Simon and Schuster, 1958, 11; Yehuda Z. BLUM, De Facto Recognition and Diplomatic Immunities, *Israel Law Review*, 8 (1973) 4, 580-591, 582-583, Sharef, *Three Days...*, 297 itd.

⁶⁵ Vera WEIZMANN, David TUTAEV, *The Impossible Takes Longer. Memoirs of Vera Weizmann as told to David Tutaev*, New York, Harper and Row, 1967, 233.

⁶⁶ Kur'an 17:104.

⁶⁷ Boris HAVEL, *Arapsko-izraelski sukob. Religija, politika i povijest Svete zemlje*, Zagreb, Naklada Ljevak, 2013, 345, osobito bilj. 185.

⁶⁸ Ti su se Arapi smatrali i nazivali izraelskim Arapima do Šestodnevno rata 1967., kad je palestinski identitet počeo jačati, o čemu vidi: Itamar RABINOVICH, Jehuda REINHARZ (ur.), *Israel in the Middle East. Documents and Readings on Society, Politics, and Foreign Relations, Pre-1948 to the Present*, Waltham, Brandeis University Press, 2008, 183-187.

Među većim dijelom palestinskih Židova novi se izraelski identitet uvriježio brzo. Ne samo da se nadovezao na ranije židovske identitete nego ih je objedinio, a nerijetko i nadvisio, osobito u sekularnoj zajednici: »Mnogi su cionisti otvoreno izjavljivali da je židovski nacionalizam moderni nadomjestak za anakronistične religijske lojalnosti.«⁶⁹ Osim spomenute podjele palestinskih Židova na *cabarim* i *olim*, mnogi su od njih identitete gradili i na obiteljskom podrijetlu, aškenaskom, sefardskom i orijentalnom (*mizrahi*). Od drugih, često suprotstavljenih identiteta, tu su još »uski nacionalistički« i kozmopolitski, ideološki socijalistički i liberalni nesocijalistički, cionistički i necionistički, politički suprotstavljeni »aktivistički jastrebovi« i »pragmatični golubovi«, te religijski i sekularni.⁷⁰ Mnogi Izraelci k tomu njeguju i identitete zemalja iz kojih potječu, kroz običaje, kulturu i jezik. Izraelski je identitet za mnoge među njima postao istodobno i najnoviji i najdublji.

Židovski je identitet općenito složen, zamršen, višeslojan, nerijetko nejasan i podložan tumačenju,⁷¹ a u identitetskom sporu između religijske i sekularne zajednice može biti i vrlo prijeporan.⁷² Tijekom povijesti jedna je od čestih značajki tradicionalne percepcije i samopercepcije Židova bila politička slabost, bespomoćnost, nepripadanje i progonjenost. U kršćanskoj je Europi »židovska neukorijenjenost« kao njihovo trajno obilježje simbolizirana u sintagmi »lutajući Židov«.⁷³ Vrhunac se židovske slabosti očitovao u njihovu stradavanju tijekom Holokausta, što je dovelo do nužnosti da Izrael bude i ostane snažan.⁷⁴ Doista, izraelski je identitet od trenutka nastanka ponudio drukčiji sadržaj: osjećaj neupitne pripadnosti političkoj zajednici, nezavisnosti, odvažnosti, snage, slobode i sposobnosti uređivanja vlastite sudbine. Središnja uloga u stvaranju novoga identiteta i u *Jišuvu* i u Izraelu, Eisenstadt uočava, pripadala je predodžbi pionira (*haluc*) koji je samopožrtvovan, samodostatan, marljiv, odlučan vizionar sretne budućnosti zajednice.⁷⁵ Osnivanjem Države Izrael Židovi su stvorili nacionalnu državu sličnu nacionalnim državama kakve su se u

⁶⁹ Asher COHEN, Bernard SUSSER, *Israel and the Politics of Jewish Identity. The Secular-Religious Impasse*, Baltimore, John Hopkins University Press, 2000, 4.

⁷⁰ Cohen, Susser, *Israel and the Politics...*, 4-5. Autori na istom mjestu navode da su nositelji svih tih različitih identiteta uspijevali sačuvali jedinstvo *Jišuva*, tijekom razdoblja prije osnutka Države Izrael.

⁷¹ Vidi, primjerice, Janice W. FERNHEIMER, Black Jewish Identity Conflict. A Divided Universal Audience and the Impact of Dissociative Disruption, *Rhetoric Society Quarterly*, 39 (2009) 1, 51-57.

⁷² Usp. Cohen, Susser, *Israel and the Politics...*, 9, Shalev GINOSSAR, Who Is a Jew. A Better Law?, *Israel Law Review*, 5 (1970) 2, 264-267.

⁷³ Richard I. COHEN, *The »Wandering Jew« from Medieval Legend to Modern Metaphor*, u: Barbara KIRSHENBLATT-GIMBLETT, Jonathan KARP (ur.), *The Art of Being Jewish in Modern Times*, Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 2008, 168.

⁷⁴ Alon LAZAR i dr., Jewish Israeli Teenagers, National Identity, and the Lessons of the Holocaust, *Holocaust and Genocide Studies*, 18 (2004) 2, 188-204, 190.

⁷⁵ S. N. EISENSTADT, Israeli Identity. Problems in the Development of the Collective Identity of an Ideological Society, *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 370 (1967) 1, 116-123.

Europi oblikovale stoljećima, te je i među njima zaživjelo moderno shvaćanje svijeta kao »prirodno podijeljenoga na nacije«. ⁷⁶ Nacije, prema takvu viđenju, »posjeduju određene značajke koje su dokazive, a jedini legitiman oblik vlasti je nacionalna vlast«. Tragedije, opasnosti i pogibli kojima je židovski narod bio izložen u vrijeme njezina nastajanja, a osobito Holokaust, uvelike su pridonijele da se nacionalna država među Židovima brzo shvati kao jedini mogući oblik i jedini siguran jamac očuvanja židovskog opstanka.

Fenomen nejasnoće i iznenađenja glede naziva moderne židovske države do pred samo njezino proglašenje, poslije nije privlačio osobitu pozornost. Uzme li se u obzir činjenica da je izraelstvo odmah zaživjelo kao nešto što se podrazumijeva u svakom smislu – povijesnom, političkom, identitetskom, međunarodnom itd. – da u njemu nema ničega spornog ili dvojbenog, manjak te pozornosti razmjerno je razumljiv. Dani pred proglašenje židovske države bili su bremeni burnim zbivanjima, golemim opasnostima, beznađem i neizvjesnostima, velikim odlukama i žurnim improvizacijama u skoro svakom području života palestinskih Židova, pa se o neočekivanu odabiru dobro poznata imena nije ni stiglo sustavno promišljati. Važna je bila država, a ne ime. Weizmannovim riječima, židovski se narod nalazio pred izborom između »državnosti i nestanka«. ⁷⁷ Ben-Gurion u dnevniku od utorka 12. do subote 15. svibnja, opisuje stanje na bojištima (osobito u Jeruzalemu i Guš Ecionu), razmještaj postrojba, sigurnosne prijetnje, opskrbu, naoružanje i druga praktična pitanja, a samo letimice glasovanje o proglašenju države; pitanje njezina imena ne spominje. ⁷⁸ Usto, raspravom o imenu države, da su je Izraelci tada pokrenuli, barem prešutno bi se otvorilo i pitanje utemeljenosti nadovezivanja novoga izraelskog identiteta na drevnu državnost i kulturu. ⁷⁹ U trenutku u kojemu je imidž države, osobno na međunarodnoj razini, bio ključan za njezino priznanje, obranu i izgradnju, potencijal štetnosti takve rasprave bio bi golem.

Zaključak: od Ciona do Izraela

Veća neobičnost od rijetkosti imena Izrael u cionističkom narativu i nazivlju prije proglašenja države, jest njegova iznenadna pojava i to u nazivu vrhunca i krune cionističkog projekta. Kako je prethodno opisano, Izrael i u biblijskom i u rabinskom shvaćanju ima metafizičko, duhovo značenje koje uključuje ovo-

⁷⁶ Elie KEDOURIE, *Nationalism*, London, Hutchinson & Co, 1961, 9.

⁷⁷ Weizmann, *Trial and Error...*, 474.

⁷⁸ Tuvia FRILING, S. Ilan TROEN, Proclaiming Independence: Five Days in May from Ben-Gurion's Diary, *Israel Studies*, 3 (1998) 1, 170-194.

⁷⁹ Gellner, primjerice, Izrael vidi kao proizvod »kulturnog inženjeringa utemeljenog na čimbenicima preuzetima iz davne prošlosti i presloženima da bi se stvorilo nešto što je u biti novo« (Ernest GELLNER, *Nations and Nationalism*, New York, Cornell University Press, 1983, 77).

zemaljske pojmove naroda i zemlje, ali ih uvelike nadilazi. Mnogi su cionisti kao protivnici religije radije birali nazivlje kojim se izbjegavao izravan religijski prizvuk. To je, dakako, bilo vrlo teško budući da je riječ o zajednici čiji identitet sasvim počiva na vjeri. Već samo ime cionizma upućuje na svetopisamski tekst. Cion je bila utvrda koju je David osvojio snagom svoje mišice i oštrinom mača, a poslije se u Bibliji rabi u smislu Hramske gore, te – preneseno – Jeruzalema i Izraelove zemlje.⁸⁰ Ali s druge strane, Cion izvorno nije mističan koncept. Cion je u svetopisamskom tekstu i predaji predmet židovske čežnje, ali ne i višeznačnih, neobuhvatljivih, duhovnih, izvanvremenskih tumačenja, kao što je to pojam Izrael. Cion ima važnu ulogu u povijesti spasenja (»O neka dođe sa Siona spas Izraelu!«⁸¹), ali skoro isključivo kao zemljopisna točka, premda se duhovno značenje koje proizlazi iz duhovne važnosti te zemljopisne točke često podrazumijeva, a kadgod i izrijekom navodi.⁸² Ipak, tumačenje je sadržaja toga imena uglavnom prizemno i odnosi se na pitanje je li Cion ovo ili ono brdo u Jeruzalemu. Cion ima i jasan politički prizvuk, u smislu židovskog povratka u drevnu domovinu. Taj su povratak nakon sloma Bar Kohbina ustanka rabini tumačili kao eshatološki, mesijanski, »kozmički proces otkupljenja«, a nikako kao plod židovskoga političkog aktivizma.⁸³ Zato se ime Cion moglo preuzeti za uporabu u sekularnom nacionalnom diskursu, tako da s jedne naglasi kontinuitet drevnoga i modernoga državotvornog nastojanja, a da s druge ne implicira očijukanje Židova zahvaćenih prosvjetiteljstvom (*maskilim*) s metafizičkim, mesijanskim i eshatološkim ciljevima.

Ime Izrael je drukčije. Ono se djelomice, u zemljopisnom smislu, može shvatiti kao istoznačnica imena Cion, ali ga ostalim sadržajima beskrajno nadilazi. Ime Izrael uvijek je bilo ovijeno duhovnom aureolom. Ono je neobuhvatljivo jednom jasnom definicijom. Otajstvo Jakovljeve borbe opisane u Knjizi Postanka⁸⁴ prešlo je na ime što je proizišlo iz te borbe, prigrlilo ga, proželo i obilježilo za sve kasnije naraštaje. Izrael je ne samo Jakov, »onaj koji se bori s Bogom«, ne samo zemlja, ne samo narod, nego je Božji ljubimac, nositelj objave, svjedok Pradavnoga, svjetlo narodima, baštinik obećanja, vječni izabranik. U rabinskoj je misli Izrael jedan od četiri temeljna koncepta, zajedno s Torom, Božjom ljubavlju i Božjom pravednošću.⁸⁵ U kršćanstvu se pak, upravo radi teoloških

⁸⁰ 2 Ljet 5,2; Ps 20,3; 51,20; 132,13; Iz 41,27; Joel 2,1 itd.

⁸¹ Ps 14,7.

⁸² Malo više prostora za tumačenje ostavlja pojam kći cionska, ali ni njega ne treba prenaglašavati, o čemu vidi: Michael H. FLOYD, Welcome Back, Daughter of Zion!, *The Catholic Biblical Quarterly*, 70 (2008) 3, 484-504. Autor objašnjava da je na samo jednom mjestu u Bibliji (Iz 62,1-12) kći cionska predstavljena kao personifikacija Jeruzalema u smislu Božje nevjestice (str. 495).

⁸³ Norman SOLOMON, Zionism and Religion. The Transformation of an Idea, *Review of Rabbinic Judaism*, 3 (2000) 1, 145-173, 148, Havel, *Aspekti razvoja...*, 215-227.

⁸⁴ Post 32,25-30.

⁸⁵ Kadushin, *Aspects of the Rabbinic...*, 60-61.

značenja imena Izrael, rano uvriježilo shvaćanje da je Crkva »novi Izrael«. S druge strane pojam »novi Cion« u kršćanskoj teologiji ne znači gotovo ništa.

Cionistički je projekt od početka odražavao »stalnu napetost između nastavka i prekida sa židovskom prošalošću«. ⁸⁶ Oštrinu, kadgod »fanatičnost« ⁸⁷ protureligijskog shvaćanja ranog cionizma, teško je prenglasiti. Ono se nije temeljilo samo na općenitom prosvjetiteljskom zazoru od religije, kakav je postojao i među kršćanima, nego i na shvaćanju židovske religije kao krivca za dvotisućljetno krotko pristajanje na *galut*. U raspravnici *Samoemancipacija*, koja se smatra ideološkim temeljem ranog cionizma, Leon Pinsker (1821.-1891.), primjerice, piše da su zbog religijskog shvaćanja dužnosti da strpljivo podnose božansku kaznu izgnanstva Židovi »napustili svaku pomisao o nacionalnom oslobođenju, jedinstvu i nezavisnosti«. ⁸⁸ Već samo ime njegova djela jest provokacija: prema rabinskom je srednjostrujaškom shvaćanju politički aktivizam radi obnove židovske državnosti bio teološki neprihvatljiv. *Galut* se shvaćao kao pokora, koju je trebalo podnositi do dolaska mesije, kad će Bog »emancipirati« svoj narod. Samoemancipacija nije ništa doli samovoljno prekidanje te pokore; besprimjeran čin bezakonja. U jednom od posljednjih cionističkih tekstova prije osnutka države, Chaim Weizmann se oštro obrušio na rabine koje je smatrao prijetnjom cionizmu, pa se religija u novome palestinskom židovskom društvu – prema njemu – ima obdržavati u sinagogi i kod kuće, u kakvu zapećku, a ne zaposjedati ministarstva države. ⁸⁹ Izbjegavanje izravnog povezivanja s religijom vidljivo je i u Deklaraciji o nezavisnosti u kojoj se umjesto Boga – čiji su spomen tražili rabini ali i Ben-Gurion – navodi eufemizam »Stijena Izraelova«. ⁹⁰

Ben-Gurion je u tumačenju vjere, tradicije i sekularno-religijskog nastupao različito od prvaka i teoretičara cionizma od Pinskera do Weizmanna. Pristajao je uz načela revolucionarnoga, nacionalnoga, sekularnog cionizma, ali nije uzimao pred biblijskim tumačenjem obnove židovske državnosti. Biblija je za njega bila dio židovskoga »svetog trojstva« koji čine narod, zemlja i knjiga ⁹¹ pa je sukladno tome izjavio: »[Izraelovi proroci] oporučili su nam viziju otkupljenja židovskoga naroda, koja se održala do danas.« ⁹² Glasovita je i Ben-Gurionova misao kako, »da biste u Izraelu bili realist, morate vjerovati u čuda«. ⁹³

⁸⁶ Derek PENSLAR, *Israel*, u: Mitchell B. HART, Tony MICHELS (ur.), *The Cambridge History of Judaism. The Modern World, 1815-2000*, sv. 8, Cambridge, Cambridge University Press, 2017, 259.

⁸⁷ Eliezer DON-YEHIYA, The Negation of Galut in Religious Zionism, *Modern Judaism*, 12 (1992) 2, 129-155, 136.

⁸⁸ Rabinovich, Reinharz (ur.), *Israel in the Middle East...*, 14..

⁸⁹ Weizmann, *Trial and Error...*, 464.

⁹⁰ Sintagma Stijena Izraelova u Svetom se pismu ne pojavljuje, ali se Bog Izraelov na više mjesta (Pnz 32,4; 2 Sam 22,3; Ps 18,3; 18,32 itd.) naziva Stijenom.

⁹¹ Anita SHAPIRA, The Bible and Israeli Identity, *AJS Review*, 28 (2004) 1, 11-41, 11.

⁹² Amram DUCOVNY, *David Ben-Gurion in His Own Words*, New York, Popular Library, 1968, 80.

⁹³ Intervju za CBS 5. listopada 1956., Karl SKORECKI, Richard HORTON, Israel. Health and Beyond, *The Lancet*, 389 (2017) 10088, 2551-2562, 2552.

Ben-Gurion je općenito razmjerno često rabio mesijanske pojmove u opisima izraelske političke stvarnosti premda, izgledno je, ne u eshatološkom smislu nego ih je shvaćao kao »retoriku koja izravno proizlazi iz suvremene političke teorije«.⁹⁴ Bio je vizionar sekularne nacionalne države, ali mu svetopisamska, tradicionalna židovska misao, a ni vjera,⁹⁵ nisu bili ni strani ni odbojni. U odsudnom trenutku ideju je nacionalne države suočio s tradicijskim shvaćanjima i iz njih, gotovo bi se moglo reći, preoteo ime Izrael. Da je izbor imena bio Ben-Gurionov, izrijeком je, kao što smo vidjeli, naveo Walter Eytan. Je li to bio čin promišljenog posezanja u vjersku tradiciju da bi se iz njezinih dubina ponovno oživio identitet u kojem se suvremeni nacionalni i politički dotiču s drevnim mesijanskim? Ako jest, cionistima poput Pinskera ili Weizmanna to bi bilo odbojno. Cionistima poput Herzla to bi bilo nedokučivo. No Ben-Gurion je razmicao ideološke granice cionizma. Posjedovao je pragmatičnost političara, gorljivost nacionalista, mudrost tradicionalista, proračunatost stratega i širinu vizionara, objedinjene u autoritet koji je toga 14. svibnja 1948. prepoznavala i cionistička i religijska židovska zajednica, u Palestini i izvan nje. Odsudnost njegove uloge u donošenju odluke o imenu židovske države, koliko se dade razabrati na temelju raspoloživih izvora, teško je preneglasiti.

⁹⁴ Nir KEDAR, 'We need the messiah so that he may not come.' On David Ben-Gurion's use of messianic language, *Israel Affairs*, 19 (2013) 3, 393-409, 404.

⁹⁵ Jichak Navon, predsjednik Izraela 1978.-1983. i Ben-Gurionov suradnik, u njegovu opisu koristi pojam *religiozi* umjesto uobičajenog hebrejskog pojma *dati* (Jichak NAVON, *Kol hadereh, hebrejski »Do kraja puta«*, Jeruzalem, Keter sfarim, 2015, 123).

Boris Havel*

Israel: Origins and Emergence of Jewish State's Name

Summary

The name of the Jewish State proclaimed in Tel Aviv on May 14, 1948, was unknown to wider public until the very moment of its announcement. In the history of Yishuv and the secular Zionist movement, the name Israel appeared mostly in the context of Eretz Israel, which is Biblical term roughly corresponding to area otherwise known as Palestine. In other Zionist documents, such as Herzl's *Der Judenstaat*, syntagm »Jewish State« was mostly in use. In the first important non-Jewish text, the Balfour Declaration of 1917, its name is »a national home of the Jewish people.« Only after David Ben-Gurion red the Declaration of Independence, the name of the newly established Jewish State in Palestine became widely known. Newly announced name was from the start not only generally accepted, but it has been understood as a self-evident by both Jews and non-Jews. In this article, historical meaning of Israel is clarified, an explanation for its absence in the Zionist terminology before 1948 is suggested, and a hypothesis of Ben-Gurion's key role in naming the new Jewish State has been proposed.

Key words: David Ben-Gurion, Eretz Israel, Israel, Palestine, Yishuv, Zionism.

(na engl. prev. Boris Havel)

---

* Boris Havel, PhD, Assoc. Prof., University of Zagreb, Faculty of Political Science; Address: Lepušićeva 6, HR-10000 Zagreb, Croatia; E-mail: boris.havel@fpzg.hr.